

ચાર ભાવના (દરિયીન ૭૬)

સૌ પ્રાણી આ સસારનો, સન્નિવ્રત મુજ વહાણ થાને,
સદ્ગુણમા આનંદ માનું, મિત્ર કે વૈરી હજે,
દુષ્ટીના પ્રતિ ઠેકણા, ચોર દુશ્મન પ્રતિ મધ્યસ્થતા,
શુભ ભાવના પ્રભુ ચાર આ, પામેા દુઃખમાં સ્થિરતા

શાળાપયોગી

શ્રી જૈન બાળ

પ્રશ્નોત્તર માળા.

પ્રકાશક,

ચુનીલાલ લક્ષ્મીચંદ શાહ

તથા

કપુરચંદ ભુરાભાઈ શાહ

આવૃત્તિ ૩ લ

પ્રત ૧૦૦૦

વીર મવન રૂપ૫૭

વિક્રમ સવત ૧૯૮૭

લીપ્યડી ધી રામચંદ્રસિંહજી પ્રિન્ટીંગ વર્કસમા
મૈય ભાઈમીયા આલમમીયાએ છાપ્યુ

દીગત એક આનો, પોસ્ટેજ ગુરુ

ચોવીસ તીર્થ કરનાં નામ

૧ શ્રી ઝપસાદેવસ્વામી	૧૩ શ્રી વિમલનાથસ્વામી
૨ શ્રી અશ્વત્થનાથસ્વામી	૧૪ શ્રી અનંતનાથસ્વામી
૩ શ્રી સભવનાથસ્વામી	૧૫ શ્રી ધર્મનાથસ્વામી
૪ શ્રી અભિનવનસ્વામી	૧૬ શ્રી શાંતિનાથસ્વામી
૫ શ્રી સુમતિનાથસ્વામી	૧૭ શ્રી કુશુનાથસ્વામી
૬ શ્રી પદ્મપ્રભુસ્વામી	૧૮ શ્રી અરનાથસ્વામી
૭ શ્રી મુપાર્શ્વનાથસ્વામી	૧૯ શ્રી મલ્લિનાથસ્વામી
૮ શ્રી ચંદ્રપ્રભુસ્વામી	૨૦ શ્રી સુનીચુવતસ્વામી
૯ શ્રી સુવિદ્ધિનાથસ્વામી	૨૧ શ્રી નર્મનાથસ્વામી
૧૦ શ્રી શીતલનાથસ્વામી	૨૨ શ્રી નેમનાથસ્વામી
૧૧ શ્રી શ્રેયાસનાથસ્વામી	૨૩ શ્રી પાર્શ્વનાથસ્વામી
૧૨ શ્રી વાસુપુત્રસ્વામી	૨૪ શ્રી મહાવોરસ્વામી

શ્રી મહાવોર સ્વામી પદ્મોચ્ચા નિર્વાણ,
 ગોસ્વમી સ્વામી કેવળ જ્ઞાન,
 એ ચોવીશીનું લીજે નામ
 લેથી ફળે મન વાછીત કામ

ધર્મ પ્રશ્નોત્તરી

મણુકો ૧ લો.

વર્મ

પ્રશ્ન—બાળક શાઈઓ, તમે જે ધર્મ સ્થાનકમા આવો છો તેનું નામ શું ?

ઉત્તર—જૈનશાળા

પ્ર—તમે જૈનશાળામા કેમ આવો છો ? ઉ—ભણવા આવીએ છીએ

પ્ર—શું ભણવા આવો છો ? ઉ—ધર્મનું ભણતર ભણવા આવીએ છીએ

પ્ર—કયા વર્મનું ભણતર ભણવા આવો છો ? ઉ—જૈન ધર્મનું

પ્ર—જૈન નામ શાથી પડ્યું ? ઉ—જીનેશ્વર ભગવાને પ્રજ્ઞેથી તેથી

પ્ર—ધર્મ એટલે શું ? ઉ—દુર્ગતિમા પડતા જીવને અટકાવે તે

પ્ર—દુર્ગતિ કઈ કઈ ? ઉ—નારકી અને તિર્થ ચ

પ્ર—નારકીમા કોણ જાય ? ઉ—જેણે બહુજ પાપ કર્યા હોય તે

પ્ર—ધર્મનું લક્ષણ શું ? ઉ—અહિંસા

પ્ર—અહિંસા એટલે શું ? ઉ—કોઈપણ જીવને મારવો નહિ તે

પ્ર—હિંસા કરવાથી શું થાય ? ઉ—હિંસા કરવાથી માઠી ગતિમા જવું પડે

પ્ર—ધર્મનું મૂળ શું ? ઉ—વિનય

પ્ર—વિનય એટલે શુ ૧૬ —દરેકની સાથે નમ્રતાથી વર્તવું તે

પ્ર—નંત ધર્મનું બીજું નામ શુ ૧૭ —દયા ધર્મ—અહિંસા ધર્મ

પ્ર—દયા ધર્મ કેવી રીતે પાળી શકાય ૧૮ —દરેક જીવ ઉપર
દયા રાખવાથી

પ્ર—દયા રાખવાથી શુ લાભ ૧૯ —દયા રાખવાથી આપણે

ધર્મ સચવાય અને આપણને સારી ગતિ મળે

મણુકો ૨ ને

જૈનશાળા

પ્ર—સવારમાં વહેલા ઉઠીને શુ કરવું ૧ ઉ—માતાપિતાદિક
નરિહોને પગે લાગી જનશાળામાં જવું

પ્ર—જૈનશાળામાં જમીને શુ કરવું ૨ ઉ—શિક્ષકને નમન કરીને
બેસવું અને તેઓ ને કહે તે મુજબ વર્તવું

પ્ર—જૈનશાળામાં બીજા વિદ્યાર્થીઓ જોડે કેવી રીતે રહેવું ૩

ઉ—બીજા વિદ્યાર્થીઓ જોડે સપથી રહેવું

પ્ર—વિદ્યાર્થીઓ જોડે કેવો પ્રેમ રાખવો ૪ ઉ—મધુ પ્રેમ

પ્ર—જનશાળામાં મુનિમહારાજ પધારે તો શુ કરવું ૫

ઉ—ઉભા થઈ ‘મહાયજ્ઞેણ વદામિ કલ્પી તેમનો વિનય કરવો

પ્ર—જનશાળામાં કોઈ સંઘના અગ્રેસર, વરિષ્ઠ કે કાર્યવાહક
આવે તો શુ કરવું ૬

ઉ—ઉભા થઈ ‘જયદ્રુનેદ્ર’ જોની નમસ્કાર કરી માન આપવું

પ્ર—આ પ્રમાણે વિનય કરવો શુ લાભ થાય ૭

ઉ—નમ્રતા આવે અને આપણે રુદ્રશુભી થઈએ

મણુકો ૩ જો

આપણી રૂઝમે

પ્ર—માળાપ સાથે આપણે શી રીતે વર્તવું જોઈએ ?

ઉ—માળાપની આજ્ઞામા રહેવું, તેમની બનતી સેવા કરવી તેમના ઉપકારો ન જૂલવા તેમને રાજી રાખવા અને તેમના સાથે કલેશ કરી કદિપણ તેમનું મન દુભાવવું નહિ

પ્ર—વડીલ તરફ આપણે કેવી રીતે વર્તવું ?

ઉ—તેઓ જાણે આપણા માળાપ જ ન હોય તેમ તેમની સાથે નમ્રતાથી વર્તવું, તેમના તરફ પૂજ્યભાવ રાખવો, અને તેમને દરેક રીતે સતોય આપવો

પ્ર—ગુરૂ પ્રત્યે આપણી શું કરજી છે ?

ઉ—તેમની ભક્તિ કરવી, તે કહે તે સુજમ વર્તવું, અને તેમનું કોઈ પણ રીતે મન ન દુભાવ તેવી માસ કાળજી રાખવી

પ્ર—ભાઈઓ તથા બહેનો સાથે શી રીતે વર્તવું જોઈએ ?

ઉ—ભાઈઓ તથા બહેનોએ પરસ્પર પૂર્ણ પ્રીતિ અને પ્રમાણિકતા રાખવી અરસ્પરસના વાદવિવાદ, તકરાર, કઠોર વચન કે કઠોર વર્તન કરી કુસ પના બી રોખવા નહિ, મોટા ભાઈકે બહેનની આજ્ઞા આપણે માનવી જોઈએ

પ્ર—મિત્રો સાથે કેવી રીતે વર્તવું ?

ઉ—તેમની સાથે માયાળુ તથા પ્રમાણિકપણે વર્તવું, છળ પ્રપચ ન કરવો, અવળે રસ્તે જતો હોય તો સવળે રસ્તે ચડાવવો અને તેના દુખમા ભાગ લેવો

પ્ર—આકરો તરફ કેવી ગીતે વર્તવું જોઈએ ?

ઉ—આકરોને હલકા મળી પિંકારવા નહિ, તેમના ઉપર બુદ્ધિમ
શુભરવો નહિ તેમની માદગીમાં તથા વૃદ્ધાવસ્થામાં
ખબર લેવી અને સ્નેહથી વર્તવું

પ્ર—હીન અને દુખા માણસો તરફ આપણી શું કરજી છે ?

ઉ—તેના તરફ કઠોણા દષ્ટિથી નિહાળવું તેમના દુખો ઓછા
કરવા પ્રયત્ન કરવો બની શકે તેટલી મદદ કરવી અને
માયાળુપણે વર્તવું

પ્ર—આપણા ધર્મ તરફ આપણી શી ફરજ છે ?

ઉ—આપણા ધર્મપર પૂર્વ પ્રેમ રાખવો તેમાં દર્શાવેલ ઉત્તમ
શિક્ષાઓ માન્ય રાખી તે પ્રમાણે વર્તવા પ્રયત્ન કરવો
ધર્મની ખરીખૂબીઓ શોધીને તેમને પ્રકાશમાવાવવી જોઈએ

પ્ર—આખા જનસમાજ પ્રત્યે આપણી શી ફરજ છે ?

ઉ—જનસમાજમાં સત્યનો પ્રકાશ, સંપ અને શાંતિ જગવાય
તેવી મુશ્કેલી રાખી બની શકતું કરવા તત્પર રહેવું
પતીત જનોને સુધારવા પ્રયત્ન કરવો અને આપણુ વર્તન
હંમેશને માટે પવિત્ર રાખી જનસમાજને આનંદકર્તા
યવું જોઈએ

મણિકો ૪ થી

માખાપની સેવા

મહેતાજી—તમે જન્મ્યા ત્યારથી તમારા ઘરમાં દયાથી કેવું
વર્તવું આવ્યું છે ?

વિદ્યાર્થી—માબાપ

પ્રશ્ન—માબાપે તમારા તરફ જે બલાઈ દેખાડી હોય
દેખાડતા હોય તે કહી જશો ?

ઉ—ખવરાવી ખીવરાવી પોષણ કર્યું, હું ખ ખમીને પણ અમારૂં
બધી વાતે રક્ષણ કર્યું, વગી હાલમા અમને કેળવણી પણ
આપ છે, વગેરે પણ કર્યું છે અને કરે છે

પ્ર—તમારૂં પોષણ કે રક્ષણ માબાપે ન કર્યું હોત તો શું થાત ?

ઉ—અમારી હયાતિ અને આજની સ્થિતિ ન હોત

પ્ર—કહો ત્યારે માબાપે તમારી ડેટલી બધી દયા પાળી ?

ઉ—પાર વગરની ગણી ન બતાવાય તેટલી

પ્ર—ત્યારે તેમની બલાઈનું ક્ષણ તેમને કેવું મળવું જોઈએ ?

ઉ—બહુ ક્ષણ મળવું જોઈએ

પ્ર—તમારામાનો કોઈ મા બાપને ગાળેા દેતો હોય, પાછ
પૈસાનો કે કોઈ ચીજનો કળીએા કરી મા બાપને હેરાન
કરતો હોય તો તે કેવો છાઠરો કહેવાય ?

ઉ—નહારો ઘણોજ પાપી

પ્ર—તો તમારે માબાપના તરફ કેવી રીતે વર્તવું જોઈએ, તે
કહેગો ?

ઉ—હા, જી, તેમનો હુકમ માનવો, તેમને હું ખ દેવું નહિ,
તેમને સુખી કરવા, તેમને નારાજ કરવા નહિ, તેમને
ગાળ દેવી નહિ ને તેમની સાથે કળીએા કરવો નહિ પણ
દરરોજ તેમને વિનયથી પગે લાગવું અને તેમની સેવા

આકરી કરવી ના બાપના ચુલનું દેડ કાઢ રીતે
હમ શકાયે નહિ

મણુકો ૫ મેલ

નીતિમય વર્તનથી લાભ

પ્ર—કેાઈને દુખ ન દેવાથી શુ લાભ ? ઉ—આપણને દુખ
આવતું બધ થાય છે

પ્ર—બોલેલું પાળવાથી અને સાચુ બોલવાથી શુ લાભ ?

ઉ—લોકોનો આપણાપર વિશ્વાસ બધાય છે

પ્ર—ઉઘોગી રહેવાથી શુ લાભ ? ઉ—આપણને ધન ધાન્ય,
વસ્ત્ર વગરે સુખેથી મળી રહે છે

પ્ર—બોલોને વિનય કરવાથી શુ લાભ ?

ઉ—બીજાઓ આપણો વિનય રાખતા રીજે છે

પ્ર—મન, વચન અને કાયાવડે કેાઈને દુખ ન આપવાથી
એકે પવિત્ર રહેવાથી શુ લાભ ?

ઉ—આપણને મનમાં શાન્તિ, વચનમાં પ્રિયતા, અને કાયાના
સુખ આવી મળે છે

પ્ર—ચાથી ઘવાથી શુ લાભ ? ઉ—સારા લોકોનો સમાગમ
વધે છે, નકારા લોકો આપણાથી ખીંટા રહે છે, અને
કરીથી ભુડું કરતા પલ્લુ ડરે છે

પ્ર—સારા કામમાં હિમતવાન રહેવાની શુ લાભ ?

ઉ—આપણા બીજા સદ્ગુણો મધ્ય વચારે વધારે બહાર આવતા
જાય છે

પ્ર—સતોષી થવાથી શું લાભ ?

ઉ—ચિત્તની શાંતિ થાય છે

પ્ર—વિવેકી થવાથી શું લાભ ?

ઉ—બીજાઓને આપણી તરફ પ્રેમ આવે છે

પ્ર—સુશીલ રહેવાથી શું લાભ ?

ઉ—આપણા સદ્ગુણો આપણને લાભ મળે છે, અને બીજા
લોકો આપણું વર્તન જોઈ જલ્દી તેવા થવાનું શીખે છે

મણિકો ૬ ઠો

૧મું-ઉપગરણની મમજ

પ્ર—જૈન એટલે કોણ ? ઉ—ક્રોધ, માન, માયા, લોભ
વિગેરે દુર્ગુણો છૂટનાર

પ્ર—જ્ઞાન એટલે શું ? ઉ—સાચા જોડાણી સમજણ

પ્ર—જૈનશાળા એટલે શું ? ઉ—જૈન ધર્મનો અવયાસ કર-
વાની શાળા

પ્ર—ઉપાધ્યય એટલે શું ? ઉ—ધર્મદ્વિયા દ્વરવાનું સ્થાનક
સાધુ મુનિરાજ વાસેથી ધર્મબોધ મેળવવાની જગ્યા

પ્ર—સાધુ એટલે કોણ ? ઉ—સ સાર છોડી ત્યાગી થઈ આત્માનું
સાધન કરનાર મહાત્મા

પ્ર—ભાવક એટલે કોણ ? ઉ—ધર્મ અવણ કરનાર, સત્યધર્મની
ક્રિયા પ્રમાણે વર્તનાર

પ્ર—ગુરુ એટલે કોણ ? ઉ—જ્ઞાન આપનાર

પ્ર—સામાયિક એટલે શું ? ઉ—તમામ જાતના પાપ કરવાની
બંધી કરી અમુક વખત નિયમમા રહેવાની ધર્મ ક્રિયા

પ્ર—પ્રતિક્રમણ એટલે ? ઉ—પાપની ખાત્રી માત્રવી તે

પ્ર—પથરણ એટલે શું ? ઉ—ધર્મક્રિયા વખતે પાથરવાનું
કપડું આસન

પ્ર—મુદ્ધપતિ એટલે શું ? ઉ—મુખ વસ્ત્રિકા, મ્હોડે રાખ
વાનું કપડું

પ્ર—મર્યાદા એટલે શું ? ઉ—હદ, વિનય

પ્ર—વદણા એટલે શું ? ઉ—નમસ્કાર

પ્ર—ચક્રવિહારના પચ્ચખાણુ એટલે શું ? ઉ—ચાર આહા
રનો ત્યાગ

પ્ર—સચેત એટલે શું ? ઉ—જીવ સંહિત

પ્ર—અચેત એટલે શું ? ઉ—જીવ રહિત (વગર)

પ્ર—સૂત્ર એટલે શું ? ઉ—શાસ્ત્ર

પ્ર—કવણી એટલે શું ? ઉ—પુસ્તક રાખવાની લાકડાની થોડી

પ્ર—સમક્ષિત એટલે શું ? ઉ—દેવ ગુરુ ધર્મની ગુદા સદ્ગતિ

પ્ર—ચત્ના એટલે શું ? ઉ—જલ્ના, વિરેક

પ્ર—આખ્યાન એટલે શું ? ઉ—ધર્મબોધ

પ્ર—દયા એટલે શું ? ઉ—કરુણા, અનુકંપા, લાગણી

પ્ર—નવકાર એટલે શું ? ઉ—નમસ્કાર (પરમપરમેશ્વરને નમસ્કાર)

પ્ર—રજોહરણ એટલે શુ ? ઉ—૨૪, ધુળ, જ તુ વિગેરે સાફ કરવાનું સાધન

પ્ર—ગુરુ ઓટલે શુ ? ઉ—૨૪, ધુળ, જ તુ વિગેરે સાફ કરવાનું નાનું સાધન

પ્ર—સવત્તરી એટલે શુ ? ઉ—વાર્ષિક ધર્મક્રિયા કરવાનો બાહરવા ગુદિ પાઘમનો દિવસ

પ્ર—પાખી એટલે શુ ? ઉ—૫૬૨ પદર દિવસે આવતી ધર્મતિથિ

પ્ર—મહાવીર જયંતિ એટલે શુ ? ઉ—મહાવીર ભગવાનના જન્મદિવસની ઉજવવામાં આવતી તિથિ, (ચૈત્ર શુદ્ધ ૧૩)

મણુકો ૭ મો

મહાવીર ૫૯

પ્ર—આપણા હાલના તીર્થ કર ઠોણ ? ઉ—મહાવીર સ્વામી

પ્ર—આપણે કયા તીર્થ કરના શામનમાં ઝીએ ? ઉ—મહાવીર સ્વામીના

પ્ર—મહાવીરસ્વામીનું ખીણુ નામ શુ ? ઉ—વર્ધમાનસ્વામી

પ્ર—મહાવીર પ્રભુના માતૃશ્રીનું નામ શુ ? ઉ—ત્રિસલા દેવી

પ્ર—મહાવીર પ્રભુના પિતાનું નામ શુ ? ઉ—સિદ્ધાર્થ રાજા

પ્ર—મહાવીર સ્વામીના જધુનું નામ શુ ? ઉ—નવીવર્ધન

પ્ર—તેઓ ગાતે ઠોણ હતા ? ઉ—ક્ષત્રિય

પ્ર—તેમનો જન્મ કયા ગામમાં થયો હતો ? ઉ—ક્ષત્રિય

કુડ નગરમાં

(૧૨)

- પ્ર—તેમનો જન્મ કયું તિથિએ થયો ? ઉ—એત્ર શુદ્ધિ તેરસ.
- પ્ર—તે દિવસે આપણે શુ ઉજવીએ છીએ ? ઉ—મહાવીરજયંતિ.
- પ્ર—મહાવીરસ્વામીનું દેહમાન કેટલું હતું ? ઉ—સાત હાથ.
- પ્ર—દેહમાન એટલે શુ ? ઉ—શરીરનું માપ ઉચાઇ.
- પ્ર—મહાવીરસ્વામીનું આયુષ્ય કેટલું હતું ? ઉ—બહુતેર વર્ષનું.
- પ્ર—તેમણે કેટલા વર્ષની ઉમરે દીક્ષા લીધી ? ઉ—ત્રીસવર્ષની.
- પ્ર—દીક્ષા લીધા પછી તેમને કેવળજ્ઞાન ક્યારે થયું ?
- ઉ—સાડાબાર વર્ષ ને એક પખવાડીયા પછી ?
- પ્ર—કેવળજ્ઞાન એટલે શુ ? ઉ—મ પૂર્ણ જ્ઞાન.
- પ્ર—કેવળજ્ઞાનમાં પ્રભુ કેટલા વર્ષ રહ્યા ? ઉ—સાડી બોગણ.
- ત્રીસ વર્ષ
- પ્ર—કેવળજ્ઞાન થયા પછી પ્રથમ તેમણે શુ કર્યું ?
- ઉ—ચાર તીર્થની સ્થાપના કરી.
- પ્ર—ચાર તીર્થ કયા કયા ? ઉ—સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક, શ્રાવિકા.
- પ્ર—ત્યારપછી શુ કર્યું ? ઉ—કેવળજ્ઞાને જરી લોકમાં અનેક જીવોને કુળી થતા જાણીને તેઓને દુ ખોથી મુક્ત કરવા માટે ધર્મ પ્રવૃત્તિ, તેઓને મોક્ષમાર્ગ દેખાડ્યો પોતાના અદ્ભુત દિવ્ય વાણી વડે અનેક જીવોને સંસારસમુદ્રમાં તાર્યા, અનેક જીવોને જ્ઞાનનો અપૂર્વ પાઠ શીખવ્યો. કયાનું ખરું સ્વરૂપ નમજાવ્યું, અનેક જીવોની કયાને પાલક અને ઉપદેશક સાધુ વર્ગ ઉત્પન્ન કર્યો. જ્ઞાન શિયાળ, તપ અને સાવ એ ચાર મોક્ષના પગથીયાં ખરું રહસ્ય શ્રાવક તથા સાધુ વર્ગને શીખવ્યું પોતાના

મણુધરે-પ્રધાન સિધ્ધેને જ્ઞાનના ભડાર અને શાસ્ત્રોની
અપૂર્વ વિદ્યા આપીને પોતે મોક્ષ પધાર્યા

પ્ર-મહાવીર પ્રભુ ક્યારે મોક્ષ પધાર્યા ?

ઉ-આશો વદ ૦)) દિવાળીને દિવસે

પ્ર-તે દિવસે આપણે શુ ઉજવીએ છીએ ?

ઉ-દીપેત્સવી, દીવાળી પર્વ

મણુકો ૮ મો

સામાન્ય પ્રશ્નોત્તરો

પ્ર-ગુરુ કોણ ? ઉ-આત્માના હિતનો ઉપદેશ કરનાર

પ્ર-શિષ્ય કોણ ? ઉ-ગુરુની આજ્ઞા પાળનાર અને ગુરુની ભક્તિ
કરનાર

પ્ર-દશિક્ર કોણ ? ઉ-ઘણી તૃષ્ણાવાળો

પ્ર-શ્રોમત કોણ ? ઉ-ત્રવ પ્રકારે સતોષી

પ્ર-મૂર્ખ કોણ ? ઉ-અમૂલ્ય ભવ ગુમાવે તે

પ્ર-ચતુર કોણ ? ઉ-જન્મ સફળ કરે તે

પ્ર-બધિર (બેરે) કોણ ? ઉ-હિતબોધ ન સાલણે તે

પ્ર-મુગ્ધ કોણ ? ઉ-અવસરે ઉચિત બોલતા ન આવડે તે

પ્ર-બધ કોણ ? ઉ-વિષયમાં આસક્ત (કામી)

પ્ર-પુન્ય શુ ? ઉ-જેનું પરિણામ ઈષ્ટ હોય તેવા શુભ કર્મો

પ્ર-પાપ શુ ? ઉ-જેનું પરિણામ અનિષ્ઠ હોય તેવા
અશુભ કર્મો

પ્ર—મોક્ષ શુ ? ઉ—સર્વ કર્મથી મુક્તિ તુ

પ્ર—સંસાર શુ ? ઉ—જન્મ મરણના ફેરા ફરવા તે

પ્ર—વ્યાપારી કોણ ? ઉ—વિવેકપૂર્વક અને પ્રમાણીકપદ્ધતિ
વેપાર કરે તે

પ્ર—નૃપતિ કોણ ? ઉ—મનુષ્યોત્તુ ન્યાયપૂર્વક પાલન કરે તે

પ્ર—ક્ષત્રિય કોણ ? ઉ—નાગ ચતુ અટકાવી રક્ષણ કરે તે

પ્ર—બ્રાહ્મણ કોણ ? ઉ—આત્મતત્ત્વ (બ્રહ્મ) જાણે તે

પ્ર—માણસ કોણ ? ઉ—જેનામાં મનુષ્યત્વ (માણસાઈ) હોય તે

પ્ર—દેવ કોણ ? ઉ—જેનામાં દિવ્ય શુદ્ધિ જરેલા હોય તે

પ્ર—ઉત્તમ દાન કયુ ઉ—અભયદાન અને જ્ઞાનદાન

પ્ર—પવિત્ર કોણ ? ઉ—નિષ્કપત્તી અત કરણવાળો

પ્ર—વિશ્વને કોણે જીત્યુ ? ઉ—જેણે મનને જીત્યુ તેણે

પ્ર—ધર્મનું સ્વરૂપ શુ ? ઉ—પરમ સત્ય

પ્ર—ધર્મવૃક્ષનું ફળ શુ ? ઉ—મોક્ષ નિર્વાણ

પ્ર—મોક્ષનું પ્રથમ પગથીઉ કયુ ? ઉ—સતચાસનનું ધ્યેય

પ્ર—મોક્ષનું બીજ શુ ? ઉ—સમ્યગ્જ્ઞાન, (ખરા જ્ઞાન)

પ્ર—મોક્ષફળનો રસ શુ ઉ—પરમાનંદ

પ્ર—પરમ આનંદ સ્વરૂપ કોણ ? ઉ—આપણા આત્માનું

મણિકો - મો

અભક્ષ્ય વસ્તુઓ અને વ્યસન ત્યાગ

પ્ર—અભક્ષ્ય એટલે શુ ? ઉ—નહિ ખાવા યોગ્ય

પ્ર—નહિ ખાવા યોગ્ય કઈ કઈ વસ્તુઓ છે ?

ઉ—દારૂ માસ, કદમુળ મધ, માખણ વગેરે

પ્ર—તે વસ્તુઓનો ઉપયોગ કરે તો શું થાય ?

ઉ—દયા ધર્મનો નાશ થાય, મહા પાપ લાગે અને બુદ્ધિમા વિકાર થાય

પ્ર—વ્યસન કેટલા છે ? ઉ—સાત

પ્ર—તેના નામ શું ? ઉ—જુગાર, માસાહાર, દારૂ, વેશ્યાગમન, શિકાર, ચોરી અને પરસ્ત્રીગમન

પ્ર—જુગારથી શું નુકસાન ?

ઉ—જુગાર રમવાથી સર્વ સદ્ગુણોનો નાશ થઈ દુર્ગુણો વધે છે, નીતિ અને ધર્મનો નાશ થાય છે, ચિત્તને હંમેશા આકુળ વ્યકુળ રાખે છે અને લાજ તથા આખરે શુભાય છે જુગારનું વ્યસન એટલું બધું ખરાબમા ખરાબ છે કે જુક, ચોરી, વ્યભિચાર ઇત્યાદિ અનેક પ્રકારના દુર્ગુણો જુગારમાથી પેદા થાય છે

પ્ર—જુગાર રમવાથી કેને કેને નુકસાન થયું ?

ઉ—જુગાર રમવાથી પાપ પાડવોને બાર વરસ સુધી વનવાસ ભોગવવો પડ્યો તેમજ નજરાબને પણ પોતાનું તમામ રાજપાટ શુભાવલું પડ્યું, તથા દમયંતી સાથે વનમા રખડી અનેક દુષ્ટો સહન કરવા પડ્યા, વગેરે ઘણાજ નુકસાનો થાય છે

પ્ર—માસાહાર કરવાથી શું નુકસાન ?

ઉ—માસાહાર કરવાથી જીવહિંસાનું મહા પાપ લાગે છે દયાનો જરાપણુ અંશ રહેતો નથી માસ ખાવાથી બુદ્ધિ ભ્રષ્ટ થાય છે એટલું જ નહિ પણ ક્ષય, કંઠમાળ રક્ત

પિત વગેરે અનેક પ્રકારના રાગો ઉત્પન્ન થાય ॥

પ્ર—દાડ પીવાથી શું તુકસાન ?

ઉ—દાડ એ હવડાઓનું સત્વ છે વળી તેને બનાવતા અનેક ત્રસ હોવાનો સહાર થાય છે તેથી બુદ્ધિનો નાશ થાય છે, શરીરનું જ્ઞાન રહેતું નથી દાડ પીનાર આ હુનિયામાં નિઠાય છે, કોઈ તેનો વિશ્વાસ કરતું નથી પૈસો અને આબરૂ ગુમાવે છે અને અતે પાપમાલ ધમ્મ મહા હુજ પામે છે

પ્ર—કદમૂળ શું કહેવાય ? ઉ—વનસ્પતિનો જે ભાગ હોયમાજ ઉત્પન્ન થાય તેને કદમૂળ કહીએ

પ્ર—કદમૂળ ખાવાથી શું તુકસાન ?

ઉ—કદમૂળના એકરે ઝીણામાં ઝીણા કકડામાં અનત હોવો રહેલા છે તે સર્વની દિસા થાય છે વળી કદમૂળ ખાવાથી તમોગુણ એટલે તામસી સ્વભાવ ઉત્પન્ન થાય છે,

પ્ર—તે કદમૂળના નામ આ કયા ?

ઉ—હસણ, હુમગી, આદુ સુરજ, ગાજર, ચેક, શકરીયા, બગલા, મુગાના કાવા, ગરમર વગેરે

પ્ર—મધ તથા માખણ ખાવાથી શું તુકસાન ?

ઉ—મધ । અદર ૫ મેઘા બેઈ ૬ હોવો રહેલા હોય છે મધ પુડામાં પણ અનેક હવડા તથા ઈડાગ હોય છે મધ મેળવનાર મધપુડો લેવા જતા મધમાખીઓ તરફ જે ઘાત ફીણ ગુમારે છે તે ધણુ ત્રાસદાયક છે વળી જે મધમાખી ઓઝો અધાગ પરિશ્રમ લઈ પોતાના માટે બાધેવા કરે

તથા એકઠો કરેલો જોરાક છુટી લેયો એ મહા અનર્થ
 કહેવાય અને તેનું પાપ મધ ખાનારને વાગે છે વગી
 માખણમા પણ છાશમાથી કાઢયા પડી થે કાજ વખતમા
 ત્રસ છયો ઉપજવા માટે છે તેથી તે અમર્ય ગણાય છે

પ્ર—થેરી કરવાથી શુ લુકસાન ?

ઉ—રાજગુન્ડો લાશુ પડવાથી જેલમા જવું પડે છે અને
 લોકમાં આપણી લાજ નાશ છે.

પ્ર—પરસ્તી ગમનથી શુ લુકસાન ?

ઉ—પ્રથમ તો પેમો નાશ, પરમીયો થાય, આગી પડે, વિસ્ફો-
 ટક ઇત્યાદિ રોગ થાય, આમથેરીનો ગુન્ડો લાશુ પડવાથી
 જેલમા કરવી પડે અને કોઈ વખત અકાળ મૃત્યુ પણ
 થાય અને મરીને દુર્ગતિમા જવું પડે

પ્ર—તે માટે શ્રાવકોએ શુ કરવું જોઈએ ?

ઉ—દયાધર્મ પાળનાર અને નિષ્પાપપણે રહેનાર શ્રાવકોએ
 કદિ પણ અમર્ય વસ્તુઓનો ઉપયોગ કરવો નહિ તેમજ
 કોઈપણ જાતનું વ્યસન સેવવું નહિ અને અદર્શિય સત્ય
 અને શીલવૃત્તિમા પ્રવૃત્ત રહો આત્મકલ્યાણ સાધવું જોઈએ

માણુકો ૧૦ મો

લોક અને અલોક

પ્ર—આ દુનિયાને આપણે કેવા નામથી જાણીએ છીએ ?

ઉ—લોક

પ્ર—લોક એટલે શું ? ઉ—જેમા નારકી, તિર્થ ચ, મનુષ્ય અને
દેવ એ ચાર ગતિના હોયે વસે તે

પ્ર—લોકના મુખ્યત્વે કરીને કેટલા વિભાગ પાડી શકાય ? ઉ—ત્રણ

પ્ર—કયા ? ઉ—ઉર્વલોક, અપોલોક અને ત્રીણલોક

પ્ર—ઉર્વ લોક એટલે શું ? ઉ—ઉંચા લોક

પ્ર—અપોલોક એટલે શું ? ઉ—નીચા લોક

પ્ર—ત્રીણ લોક એટલે શું ? ઉ—મધ્યમ (વચ્ચે) લોક

પ્ર—ઉર્વ લોકમા કેણુ રહે ? ઉ—દેવતાઓ

પ્ર—અપો લોકમા કેણુ રહે ? ઉ—નારકી

પ્ર—અપો લોકમા બીજુ કોઈ રહેતું હશે ? ઉ—હા ભગવન
પતિ અને પરમાધામી હોયે

પ્ર—પરમાધામી એટલે શું ? ઉ—પરમઅધર્મી, ધણુ પાપ કરનાર

પ્ર—પરમાધામી ત્યાં રહી શું કરતા હશે ? ઉ—નિઃશર નાર
કીના છોડીને માર મારે અને ઘણું દુઃખ દે

પ્ર—ત્રીણલોકમા કેણુ રહેતું હશે ? ઉ—આપણે (મનુષ્ય)

પ્ર—બીજુ કોણુ રહે છે ? ઉ—પશુ પક્ષી વિગેરે તિર્થ ચ તથા
ન્ય તર હોયે

પ્ર—નારકી એટલે શું ? ઉ—નારકમા વસનાર-જેણે ધણુ
પાપ કર્યું હોય તે

પ્ર—લોકને કરતું શું હશે ? ઉ—અલોક

પ્ર—અલોક કેવડો ? ઉ—અનતો

પ્ર—અલોકમા શું હશે ? ઉ—એકલ આકાશ-ખાલી જાયે

પ્ર—લોક કેવલો છે ? ઉ—અસખ્યાતા જોજન લાગે, પહોળો
અને ઉચો

પ્ર—લોકમા કેટલા જીવો હશે ? ઉ—અનંતા

પ્ર—અનંતા એટલે ? ઉ—જેનો અંત ન આવે તે

પ્ર—લોક મોટો કે અલોક ? ઉ—અલોક

પ્ર—લોક અને અલોક મળીને શુ કહેવાય ? ઉ—લોકાલોક

માણુકો ૧૧ મો

જીવ અને અજીવ

પ્ર—દુનિયામા મુખ્ય તત્વો કેટલા ? ઉ—જે જીવતત્વ અને
અજીવતત્વ.

પ્ર—જીવનું લક્ષણ શુ ? ઉ—એતન્ય લક્ષણ

પ્ર—અજીવ એટલે શુ ? ઉ—જેનામા જીવ ન હોય તે

પ્ર—અજીવનું લક્ષણ શુ ? ઉ—જડ લક્ષણ.

પ્ર—માણસ મરી ગયા પછી તેના શરીરને શુ કરે છે ?

ઉ—અગ્નિમા સળગાવી દે છે

પ્ર—તેને દુ ખ થાય કે ન થાય ? ઉ—ન થાય

પ્ર—કેમ ન થાય ? ઉ—તેનામા જીવ નથી

પ્ર—મુખદુ ખ કયાસુધી લાણવામા આવે ? ઉ—શરીરમા જીવ
હોય ત્યાસુધી

પ્ર—મુખ દુ ખ કેણ લાણે છે ? શરીર કે જીવ ઉ—જીવ

પ્ર—જીવ આપણાથી દેખી શકાય કે નહિ ? ઉ—ના તે
અરૂપી છે

પ્ર--શરીરમા જીવ કઈ જગ્યાએ રહેતો હશે ?

ઉ--આખા શરીરમા જીવ વ્યાપી રહેલો છે

પ્ર--જીવને કોઈ મારવા ધારે તો મર કે નહિ ?

ઉ--ના, તે અમર છે, અવિનાશી છે

પ્ર--ત્યારે મરી જવું એટલે શું ? ઉ--જીવને શરીરથી જુદું થવું

પ્ર--જીવ શરીર છોડીને ક્યા જાય ? ઉ--ખીજા શરીરમા ઉપજે

પ્ર--જીવ કોણે ઉત્પન્ન કર્યો ? ઉ--કોઈએ નહિ તે અનાદિ છે

પ્ર--ઉત્પન્ન કર્યા વિના તે એની મેળે કેવી રીતે થાય ?

ઉ--કેઈએ ઉત્પન્ન કરેલ વસ્તુનો અવશ્ય નાશ હોવોજ નોઈએ
પણ આ જીવનો કોઈ કાળે નાશ થતો નથી માટે તેનો

ઉત્પન્ન કરનાર કોઈજ નથી તે સિદ્ધ થાય છે

પ્ર--જીવ લોકમા આજા કે અલોકમા ? ઉ--લોકમા (અલોકમા
તો માત્ર આકાશજ છે)

પ્ર--જીવનું ખીજું નામ શું ? ઉ--આત્મા

પ્ર--માણસનો આત્મા મોટો કે કોડીનો ? ઉ--જાનેના આત્મા
સરખાજ છે

પ્ર--ત્યારે માણસ મરીને કોડી થાય તો તેવડા નાના શરીરમાં
કેમ સમાઈ શકે ?

ઉ--એક દીવા આખા જોરડામા અજવાળું આપે છે પણ તે
દીવા ૧૦ એક વાસણુ ઢાકીએ તો તેટલાજ સાગમા તેનું
અજવાળું સમાઈ જાય તેવી રીતે જીવ પણ શરીર
પ્રમાણે ગાંધીને રહે છે

પ્ર--આપણે જે જે જડ વસ્તુઓ નોઈએ છીએ તે કેવી કહે

વય ? ઉ- અણુ

પ્ર-ચોપડી છવ કે અણુ ? ઉ-અણુ

પ્ર-કવમ છવ કે અણુ ? ઉ-અણુ

પ્ર-કથવા છવ કે અણુ ? ઉ-અણુ

પ્ર-ધડિયાળ છવ કે અણુ ? ઉ-અણુ

પ્ર-આપણ શરીર છવ કે અણુ ? ઉ-અણુ

ઉ-અણુ અને અણુમાં શો ફેર ? ઉ-અણુ લક્ષણ ચેતન્ય

છે અને અણુનું અચેતન એટલે જડ લક્ષણ છે

પ્ર-અણુ જાણીને શુ કં વુ ? ઉ-તેના પર દયા રાખવી

પ્ર-અણુ જાણીને શુ કરવુ ? ઉ-તેના પરથી મોહ ઉતારવો

પ્ર-સર્વ પાર્થનો કયા બે તત્ત્વમાં સમાવેશ થાય છે ?

ઉ-અણુ અને અણુ

મણકો ૧૨ મો.

ત્રસ અને સ્થાવર

પ્ર-અવના મુખ્ય લેહ કેટલા ? ઉ-બે, (ત્રસ અને સ્થાવર)

પ્ર-ત્રસ એટલે શુ ? ઉ-પોનાની મેળે હાલી ચાલી શકે તે

પ્ર-તે અણુ દયા કયા ? ઉ-બેઘડિ, તેઘડિ ચારેઘડિ અને પચઘડિ

પ્ર-સ્થાવર એટલે શુ ? ઉ-ચિર જીવો જે પેતાની મેળે

હાલી ચાલી ન શકે તે

પ્ર-તે અણુ કેટલી જાતના છે ? ઉ-પાચ જાતના

પ્ર-કયા કયા ? ઉ-પૃથ્વી, પાણી, અગ્નિ, વાયુ અને વનસ્પતિ

પ્ર-બેઘડિ જીવો કયા કયા ? ઉ-કોડા, છીપ, જળો, અણુ

મીયા ચરમીય વિગેરે

પ્ર—તેઈદ્રિય છોડે કયા કયા ? ઉ—જુ લીંબ, માંકડ, ચાચડ,
કથવા, ધનેદા વિગેરે

પ્ર—ચોરે દ્રિય છોડે કયા કયા ? ઉ—જમરા વીંછી માખી
કરોળીઆ, પનગીઆ વિગેરે

પ્ર—પચેદ્રિય છવના કેવલા ભેદ ? ઉ—ચાર (નારકી, તિર્થ ચ,
મનુષ્ય અને દેવતા)

પ્ર—તમે ત્રમ કે સ્થાવર ? ઉ—ત્રમ

પ્ર--હાથી ઘોડા, ઠીંટ, ગાય, બેસ વગેરે ત્રસ કે સ્થાવર ?

ઉ—ત્રસ

પ્ર--જુ, માખી, વીંછો, સપ, ત્રસ કે સ્થાવર ? ઉ--ત્રસ

પ્ર—ઝાડ ત્રસ કે સ્થાવર ? ઉ--સ્થાવર

પ્ર—અગ્નિના છોડે ત્રમ કે સ્થાવર ? ઉ--સ્થાવર

પ્ર—કાચી માટી ત્રસ કે સ્થાવર ? ઉ—સ્થાવર

પ્ર—કબાટ ત્રસ કે સ્થાવર ? ઉ—તેનામા છવ નથી માટે
કાંઈ કહેવાય નહિ

પ્ર—કુલ કેટલી કાયના છવો છે ? ઉ—છ, (પૃથ્વીકાય, અપ
કાય તેઉકાય વાઉકાય, વનસ્પતિમાય, ત્રસકાય)

પ્ર—પાણીના છવો કાંઈ કાયમા ? ઉ—અપકાયમા

પ્ર—અગ્નિના છવો કાંઈ કાયમા ? ઉ—તેઉકાયમા

પ્ર—નારકીના છવો કાંઈ કાયમા ? ઉ—ત્રસ કાયમા

પ્ર—છકાય છવના ઇદ્રિ આશયે કેટલા ભેદ છે ?

ઉ—પાચ એકેદ્રિ, બેઈદ્રિ તેઈદ્રિ, ચોરેદ્રિ અને પચેદ્રિ)

- પ્ર—પાપ સ્થાવર કઈ ઇન્દ્રિયમા ? ઉ—એકેન્દ્રિયમા
 પ્ર—મનુષ્ય તથા દેવતા કઈ ઇન્દ્રિયમા ? ઉ—પચેન્દ્રિમા
 પ્ર—પચેન્દ્રિ એટલે શુ ? ઉ—પાપ ઇન્દ્રિય
 પ્ર—પાપ ઇન્દ્રિય કઈ કઈ ? ઉ—કાયા, મહા, નાક, જાળ અને કાન
 પ્ર—તે સર્વે વ્રસ અને સ્થાવર જીવો જાણીને શુ કરવું ?
 ઉ—હરેક જીવોપર 'અનુકાપા-દયા' રાખવી અને સર્વને
 સરખા ગણવા

મણિકો ૧૩ મો

પુણ્ય અને પાપ

- પ્ર—સર્વ જીવો સમાન હોવા છતાં કેટલાક માણસો જીવે મરે
 છે અને કેટલાકને ખાવાપીવાનું પુરતું સુખ હોય છે તેનું
 શુ કારણ ? ઉ—પોતાના શુભાશુભ કર્મો તેનું કારણ છે
 પ્ર—શુભ કર્મ એટલે શુ ? ઉ—પુણ્યકર્મ, સારાકર્મ
 પ્ર—અશુભકર્મ એટલે શુ ? ઉ—પાપકર્મ, નકારાકર્મ
 પ્ર—શુભકર્મ અથવા પુણ્ય શાથી પ્રાપ્ત થાય ? ઉ—ખીજા
 જીવોને શાતા ઉપજાવવાથી તથા સારા વિચાર કરવાથી
 પ્ર—જીવ પાપ શાથી જાણે છે ? ઉ—ખીજા જીવોને દુખ
 આપવાથી, અનીતિ અને અધર્મને માર્ગે ચાલવાથી અને
 ખરાબ વિચાર કરવાથી
 પ્ર—પુણ્યના ફળ કેવા છે ? ઉ—મીઠા જીવને પ્રિયકારી
 પ્ર—પાપના ફળ કેવા છે ? ઉ—કડવા જીવને કલેશકારી
 પ્ર—રાજા હોય તે રાક થાય કે નહિ ? ઉ—હા, તેના પાપ

કર્મનો ઉદય માય તેા રાક પણ યઈ જાય

પ્ર- રાક હોય તે રાજ માય કે નહિ ? ઉ-હા, તેના પુરુષના

ઉદયથી રાજ પણ માય

પ્ર-કેટલાક જીવો પાપી હોવા છતાં સુખ સાથી લોગવે છે ?

ઉ-તેના પૂર્વના પુણ્યના ઉદયથી

પ્ર-કેટલાક જીવો ધર્મી-પુરુષ કરનારા હોવા છતાં દુઃખી કેમ હોય છે ? ઉ-તે તેના પૂર્વના પાપના ઉદયથી

પ્ર-પુરુષ પાપનો ઉદય થયો કેમ કહેવાય ? ઉ-કરેલા

પુણ્યપાપનો જ્યારે આપણને બદલો મળે એટલે આપણે તેના સારા નરમાશનો લોગવોએ ત્યારે.

પ્ર-પુરુષના ઉદયથી જીવ કઈ ગતિ પામે ? ઉ-મનુષ્યની કે દેવતાની

પ્ર-મનુષ્યગણના પશુ કેટલાક જીવો હોવા છતાં આજીવન જીવે નીચ જાતના ઉચ્ચ છે તે સાચી ? ઉ-તેના પાપકર્મના ઉદયથી

પ્ર-પાપના ઉદયથી જીવ કઈ ગતિ પામે ? ઉ-નારકોની કે તિર્થંચની

પ્ર-પુરુષ તપ અથવા શુભાશુભ કર્મથી મુક્ત થયેલ જીવ કઈ ગતિ પામે ? ઉ-સિદ્ધગતિ-મોક્ષગતિ

પ્ર--સિદ્ધ તિ અથવા મોક્ષગતિ માથવા માટે પુરુષની જરૂર ?

ઉ-હા પુરુષના ઉદય વગર મનુષ્યજાત, આયુરો, ઉત્તમકુળ, જેનધર્મ, સતસમાગમ, શાસ્ત્રગ્રંથ અને શુભ લોગવાઈ એા મળતી નથી માટે તેવી જોગવાઈઓ વિના મોક્ષ ગતિ પામી શકાય નહિ માટે જીવને પુરુષકર્મની ખાસ જરૂર

શ્રી જૈન કાવ્ય સંગ્રહ.

પથ પરમેષ્ઠીને નમઃકાર

મઝલ

- સમ્મ મગલ મહી મગલ, માહા મગલ ગણ જેને, ૧
પ્રભુ તે પથ પરમેષ્ઠિ, નમુ છુ ગ્રેમથી તેને
અરિહંતો છુનેશ્વર, જે છુનીને રાગ દેખોને,
વધા છે જ્ઞાન ટેવળને, નમુ છુ ગ્રેમથી તેને ૨
ગીન છે મિદ્ધ પરમાત્મા, કરીને બસ્મ પાપોને,
વિરાજે મુક્તિ પદમા જે, નમુ છુ ગ્રેમથી તેને ૩
ધરી ચારિત્ર આચર્યો, ધરાવે બાન્ય છવોને,
વિદારે કર્મના મળને, નમુ છુ ગ્રેમથી તેને ૪
બણાવે જે ઉપાધ્યાયો, સકલ મિદ્ધાત સમજીને
રમે છે જ્ઞાનના દાને, નમુ છુ ગ્રેમથી તેને, ૫
મકળ લોહિ મુનિરાજે, જગનના મોહ મારીને,
શુચાયા અત્મ શુદ્ધિમા, નમુ છુ ગ્રેમથી તેને ૬
અમારી આત્મ શુદ્ધિનો, વહાલો મત્ર બોલીને,
લેવાને અમર પદને, નમુ છુ ગ્રેમથી તેને ૭

વદન કરવા વિધે

મઝવ

વિધિથી વદના કરવા,	વિનયથી ધ્યાન ધારે છ,	
હયાતુ પચ પરમેષ્ઠી,	તમેને પાય લાગુ છ	૧
મદદિણી કરે જમણી,	હવે હું હાથ ભેડું છ,	
કરીને નાથ સ્તુતિ હું,	તમેને પાય લાગુ છ	૨
કરીને વદના તમને,	સકળ સત્માન અર્પું છ,	
વધાવો ખુબ માનેથી,	તમેને પાય લાગુ છ	૩
તમે તો પચ પરમેષ્ઠી,	અતિ કન્યાતુકારી છો,	
મહા મગજ તણા દાતા,	તમેને પાય લાગુ છ	૪
હીપો છો દેવ સરખા ને,	અતિશય જ્ઞાનવતા છો,	
ખરે મન વાણી મયાથી,	તમેને પાય લાગુ છ	૫

આવડે કેવા હોય ?

જુજગી

સુણો બાળકો ! આવડો હોય કેવા ?	
ચહે નેમની સેવના દેવ નેવા,	
જિનાણા વિચારે યથાશક્તિ પાણે,	
મદા ધર્મના પીરી પથે જ ચાલે	૧
જ્યાં જવને આત્મ નેવા પિછાણી,	
પીડે તે નહીં કો દિને કોઈ પ્રાણી,	
ધરી પેઈ ને ધર્મનું ધ્યાન ધારે,	
સદા સર્વનું હિત ચિત્તે વિચારે	૨

ઝરે આખમાથી અમી ડેરી ધારા,
 બધા પ્રાણીને ઠંડોય તે પૂર્ણ ખ્યારા,
 દુભાયે નહીં જે વડે કોઈ પ્રાણી,
 વહે સત્ય ને મિષ્ટ તેવી જ વાણી. ૩
 કદી દેહના દુકડા કોડ થાય,
 તજે તોય ના ધર્મ ને નીતિ ન્યાય,
 તણ દુર્ગુણો ' સફળુણોને સજે છે,
 પ્રભુને બહુ ભાવથી તે ભજે છે ૪

જ ના કામદાર

સર્વમાન્ય ધર્મ

ચોપાઈ

ધર્મતત્ત્વ જો પુછ્યું મને, તો મ ભણાવું સ્નેહે તને,
 જે સિદ્ધાંત સકળનો માર, સર્વમાન્ય સહુનો હિતકાર ૧
 ભાખ્યું ભાવણુમા ભગવાન, ધર્મ ન બોલે દયા સમાન,
 અભયદાન સાથે સતોષ, હો પ્રાણીને, દુઃખવા દોષ ૨
 સત્ય, શીળ, ને સઘળા દાન, દયા હોઈને સદ્યા પ્રમાણુ,
 દયા નહીં તો એ નહીં એક, વિના મૃત્યુ કિરણ નહીં દેખ ૩
 પુષ્પપાખડી જ્યાં દ્રુણાય, ત્રિનવરનીત્યા નહીં આજાય,
 સર્વ જીવનું ધરડો મુખ, મહાવીરની એ શિક્ષા મુખ્ય ૪
 સર્વ દર્શને એ ઉપદેશ, એ એકાતે—નહીં વિશેષ,
 સર્વ પ્રકારે ત્રિનનો બોધ, દયા દયા નિર્મળ અવિરોધ ૫

એ ભવતારક સુંદર રાહ, ધરિયે તરિયે કરી ઉત્સાહ,
ધર્મ સકળનું એ શુભ મૂળ, એ વળુ ધર્મ સદા પ્રતિકૂળ ૯
શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર

શુક્ર

દોહરા

શુક્ર બેઠા શુભવત આ, સુખકર મયમ ધાર,
નિત આપે ઉપદેશને કરતા પર ઉપકાર ૧
જયવતા જિનરાજનુ, ધરતા નિત્યે ધ્યાન,
પાસ મહામનને ધરે, નહિ રાખે અભિમાન ૨
વદો એ મુનિરાજને, સભારી ઉપકાર,
શુભ ગાતા શુક્રરાજના, પામો ભવનો પાર ૩
તેન ધમ પ્રવેશ પોથી '

પદ્ય પરમેશ્વરીને નમસ્કાર

દોહરા

જય કરનારા જિનવરા, હુ ખ હરનારા દેવ,
પાઠ પદુ પહેલો પ્રભુ, નમનનણો નિતમેવ ૧
પ્રથમ નમુ અર્પિતને, બીજા સિદ્ધ ભગવત
ત્રીજા વી આચાર્યને, નમુ તણુ દઈ તત ૨
ઉપાધ્યાય ઉપકારી આ, જ્ઞાન તણુ દાતાર,
નમન કરે નિર્નજ યવા ભવશળ વારણદાર, ૩

સાધુ સુદર લોકમા માધવીઓ શણગાર,
 સવળાને મનેહ હોતે, વદન વાર વાર ૪
 નયસ્કાર પદ પાચ છે, પાપ તણા હરનાર,
 સર્વ જગતના કામમાં, મગળના કરનાર ૫
 મુનિ શ્રી નાનચંદ્રજી

ભણનારાને ભલામણ

નાગચ ૭૬

જરૂર જૈનશાળામા જતા વિવેક રાખવો,
 કહે શુરૂ તે કાનમાં કિતારી સ્વાદ ચાખવો ૧
 અસત્ય જોલનારની પ્રતીત પ્રત જાય છે,
 અસત્યથી અનેક દોષ આખરે જણાય છે ૨
 હયા પરોપકારમા વિશેષ ધ્યાન દીજીયે,
 સદાય ધૈર્ય નમ્રતા ધરી સુકાર્ય કીજીયે ૩
 હરેકને હણ્યામાં પ્રાણ આપણા હણાય છે
 જરૂર તેહ પાપથી પડી દુખો જણાય છે ૪
 ધરી ક્ષમા સદૈવ જીવ સર્વને ખમાવીએ,
 કદીય દ્વેષ કદીશના ન બીજ લેશ વાવોએ, ૫
 મુશીલના રી મદૈવ દુર્ગુણો દબાવીએ,
 સદાય જૈનશાળામા કમગવીજ આવીએ ૬
 કહેવ શીખ સાલગી ખરાબ ટેવ ટાળવી,
 શુરૂ તણા પ્રજોધથી પવિત્ર રીત પાળવી ૭
 મુનિ શ્રી નાનચંદ્રજી

હે પ્રભુ ! હે પ્રભુ ! શું કહું, દીનાનાથ દયાળુ
 હું તો દોષ અનતનું, ભાજન^૧ છું કરેલાગ ૧
 નથી આગા શરદેવની, અચળ કરી ઉરમાહિ; ૨
 આપતજો વિધામ ૬૯ ને પરમાદર નાહિ ૨
 'હું પામર શું કરી શકું,' જોવો નથી વિવેક, ૩
 ચરણ ચરણ ચીરજ નથી, મરણ સુધીની છે ૩
 દેવગ કરણ મૂર્તિ છે, દીનજનુ દીનનાથ, ૪
 પાપો પરમ અનાથ હું મહો પ્રભુજી હાય ૪
 અનત કાળથી આયડયો વિના જાન ભગવાન, ૫
 સેવ્યા નહિ શર સતને, મૂક્યું નહિ અભિમાન. ૫
 પ્રભુ પ્રભુ સય લાગી નહિ, પડયો ન સહશર પાપ; ૬
 રીઠા નહિ નિજ દોષ તો, તરીએ કેણ ઉપાય ? ૬
 પડી પડી પ્રભુ પદપાજો, કરી કરી મારુ જોજ ૭
 સહશર સત સ્વરૂપ છુકે છે ૬૯તા કરી દેજ ૭
 શ્રીમદ્ રાજચક્ર

સત્ય વિષે તોડો

જે આવકનો સુત વટે સાથે સાચી વાત ૧
 લાજ વધારી તે બને, લોક વિષે વિખ્યાત ૧
 વિચિત્રજી વ્યવહારમા, છે સાચાનું માન; ૨
 ૧ પાત્ર ૨ નકુ આલભાવ ૩ પ્રજ્ઞના ચરણ કમળમાં

સર્વ કરે જન પ્રેમથી,	માયાનુ ગુણ ગાન	૨
એક સાચની આટમા,	લાજતણે વેપાર,	
આંચ ન આવે સાચમા,	સુધરે આ મમાર	૩
જુઠાનુ જગમા ઘટે,	માન મળે અપમાન,	
મૃધાવાદના પાપથી,	તે થાયે હેરાન	૪
માટે શ્રાવક બાળ સૌ,	બોલો માગી વાત,	
સંત્યતણે પ્રત ધારીને,	સુખપામોભક્તીભાત	૫
	જેન ધર્મ પ્રવેશ પોથી	

વિનય વિષે

દોહરો

‘ વિનય ધર્મનુ મૂળ ’ એ,	જિનવરનો ઉપદેશ,	
વિનય વેરીને વશ કરે	વિનય હરે સૌ કલેશ	૧
વિનયે ગુરુવર રીઝશે,	દેશે વિગ્રા દાન,	
વિદ્યાથી આ વિશ્વમા,	મળશે મહોદુ માન	૨
વિનય વિના નહિ માન ને,	વિનય વિના નહિ મિત્ર,	
વિનય વિના નહિ પુણ્યનો,	પામો પથ પવિત્ર	૩
વિનય વિના નહિ જ્ઞાન ને,	જ્ઞાન વિના નહિ ધર્મ,	
ધર્મ વિના ટળશે નહિ,	કુખરર આઠે કર્મ	૪
માત પિતા ગુ હેવ ને,	મોટોરા જન નેહ,	
નઅપણે તેની તમે,	સેવ કરો ધરી સ્નેહ	૫
	છે જા કામદાર	

સઘ^૧ માહાત્મ્ય

બેરતીની છંદ

શ્રી સઘ તીરથ હોત છે, શ્રી સઘ સાચા નેત્ર છે,
 શ્રી સઘ ગંગા માત છે, એ દેવતા માણાત છે ૧
 શ્રી સઘ સવજનતીર છે, શ્રી સઘ અરણ્ય નીર છે,
 અમૃત અનુષમ ખીર છે, જ્યાં વહિલ નાયક વીર રહે ૨
 શ્રી સઘ સેવા જે કરે, નર તે જ શિવ રમણી વરે,
 દર્શન ધન નયનો કરે, સૌ પાપ તાપ બરે । ખરે ૩ ૩
 જ્યાં સઘ પર નહિ ખ્યાર ત્યાં, ધિક્ક માનવી અનતાર ત્યાં,
 સૂગુણ તણે સહાર ત્યાં, અઘ હરદ હુળ અગાર ત્યાં ૪
 જ્ઞાતિ મગા રનેહી ધકી, શ્રો ધર્મપ્રેમ વધે નકી,
 એ ધારણા ધરવી પકી, તે સપતિ રે'શે ટકી ૫

પ્રા મેા શાહ

જીવહયા વિષે

ચોપ૪

જગતમા ઝીણા જનમે જત, પળમા હિપજે પગમા અત,
 જૂ જળ અગ્નિ વાયુ ધામ, તેમા વસતા જતુ માસ ૧

૧ સઘજમાધુ માખી આવક અને ધનિકા એ માગ્નેા મમુદાવ
 જુદાવીર પ્રજા ૩ ખરી જાન

આવક તેની રક્ષા કરે, જતના સાથે ડગલુ ભરે,
 એજ અદિસાધર્મ પ્રમાણુ, એ જિનવરની આના નાણુ ૨
 પાપો હિસા કરતા કરે, ધર્મી આવક તેથી ડરે,
 જીવદયાના પાળક જેહ, ગણુવા આવક સઘળા તેહ ૩
 જૈનધર્મ પ્રવેશ પોથી

અમૂલ્ય તત્ત્વવિચાર

હિંગીત

બહુ પુણ્યદેરા પુજીથી મુખ દેહ માનવનો મળ્યો,
 તોયે અરે ! ભવચક્રનો આટો નહિ એકકે ટળ્યો,
 મુખ પ્રાપ્ત કરના મુખ ટળે છે લેશ એ લગ્ને લહો, ૧
 રાજ રાણ બધ કર ભાવમરણે કા અહો ! રાણી રહો ?
 લક્ષ્મી અને અધિકાર વધતા, શુ વધ્યુ તે તો કહો ? ૨
 શુ ટુંકુ બ ૦ પરિવારથી વધવાપણુ એ નય શહો
 વધવાપણુ સસારનુ ન ૦ દેહને હારી જવો
 એનો વિચાર નહો અહોહો ! એક પગ તમને હવો ! ૩
 નિર્દોષ મુખ નિર્દોષ આનંદ, હ્યો ૪મે ત્યાથી ભલે,
 એ દિવ્ય શક્તિમા ૧ જ્યો જન્મિરેથી નીકળે !
 પરવરતુમા નહિ મુખનો, એની દયા મુખને રહી,
 ને ત્યાગવા સિદ્ધાંતકે પદ્યાતુ ફળ તે મુખ નહો ૩
 દુ કાજુ છુ ? ક્યાથી થયો ? શુ સ્વરૂપ છે માત્ર ખર ?
 કેના સળધે વગમણા છે ? રાખુ કે એ પરિહર ?
 એના વિચાર વિવેકપૂર્વક ચાત ભાવે એ ક્યા,

તો સર્વ આત્મિજ્ઞાનના સિદ્ધાંત તત્ત્વ અનુભવ્યા ૪
 તે પ્રાપ્ત કરવા વચન કોનું સત્ય કેવળ માનવું ?
 નિર્દોષ નરનું કથન માનો તેહ જેજો અનુભવ્યું-
 રે ! આત્મ તારો ! આત્મ તારો ! શીત જોને જોળજો,
 સર્વાત્મમા સમદષ્ટિ છો આ વચનને દૃઢયે લખો ૫
 “ મોક્ષ માળા ”

વીરનાણી

તોટક

ગિરિ વીરથકો વચનામૃતની, મરિતા નીકળી શુભ આગમ ૧,
 ગુરૂ ગૌતમ ઠઠ ખની ધરણી, રચી સૂત્ર રૂપે સુખ નિર્જરણી ૧
 શુભ ભાવ મુલેદ મુવર્ણ ભરી, રચના મહી જાય ન ના વરણી,
 હિંતકારિણી મોક્ષની નિ સરણી, વળી નિર્મળી ■ દુ ખની હરણી ૨
 શુભ જ્ઞાન ઝલ્લા મુચરિત તણી, તપ તેજ મુવીરની વિમ્બરણી,
 નવતત્ત્વ નયે ભરી મોહ અરિ, સદુ કષ્ટ હરી, જગવ ઘ ખરી ૩
 તરણી, જગતારણી ચ કરણી, સુમતિ સુખજાત સુપુણ્યતાળી,
 ભય-લેદ-જમો શકતા હરણી, મૃદુ મૈત્રી પ્રમોદ મુખા ભરણી ૪
 જગ જોડ નહિ વીરનાણી તણી, કથમ પામર હુ શકું તે વરણી,
 મમદેવ-ગુરૂ-સત ધર્મજ છુ, રદુ નિત્ય મહાવીર દેવ પ્રભુ ૫
 પો કે શાહ.

દયામા સ્વાર્થ છે તહારો

ગઝલ-કલાલી

ગરીબો આશુરો લેવા, પસારે હાથને જ્યારે,
અનાદર તેહનો થાયે, તને ધિક્કાર છે ત્યારે
શરમથી ના શકે જોવી, જનો એવા દીકા જ્યારે,
નજર ખેંચી ગયો ચાલ્યો, તને ધિક્કાર છે ત્યારે
દુખી અબળા, નિહાળીને, હૃદય ચીરાતુ લાળીને,
નહિ આશ્વાસનો દીધા, તને ધિક્કાર છે ત્યારે
નયનથી અશ્રુની ધારા, વહેતી જોઈ છૂં રહેતો,
ન લૂછ્યું એક પણ અશ્રુ, તને ધિક્કાર છે ત્યારે
અવાચક પ્રાણીઓ લાખીઓ, મનુષ્યો મારતા નિત્યે,
બચાવા દિલ નહિ વાખ્યું, તને ધિક્કાર છે ત્યારે
જગતની ઉન્નાત અથે, કીધા નહિ જ્ઞાન ફેલાવો,
રહ્યો મત પથ કે લોભે, તને ધિક્કાર છે ત્યારે
બિચારા છવ ઓ લોળાં ખરો તુ સ્વાર્થ ના સમજ્યો,
ઉપેક્ષા દાનની કરવી, પ્રભુ નો માગ ના પ્રાંછ્યો
વિચારોને વચનથી જહુ, વળી દબ્યે અને દેહે,
દયા કરતુ દયા કરતુ, દયામા સ્વાર્થ છે તહારો

મુનિશ્રી છોટાલાલજી

ધર્મરૂચિ અણુગાર

ધોહ ।

માસખમતુને પારણે, ધર્મરૂચિ અણુગાર,	૧
ગોચરી કરતા જઈ ચકયા, નાગેશ્રીને દ્વાર	
કહી સુળીતુ હાતુ, ઝેર સમુ ત્યા શાક,	૨
વહોરાબ્યુ મુનિરાજને, કૂટે કર્મ વિપાક	
અહાર અધિકો બાળીને, ગયા ન બીજે કયાય,	૩
ધર્મધોષ શુર જન્મ દતા, આત્મા મુનિવર ત્યાય	
દેખાડયો શુરદેવને, આતેલો આહાર,	૪
શુર બોલ્યા, 'ખાશો નહિ, પરઠો જતના ધાર'	
શુર બાસા શિર ધારીને, ચિપ્પ પધાર્યા બહાર,	૫
નિભાડા પાસે ઉભા, કરતા કંઈક વિચાર	
ચતનાથી પરકુ કયદા ? કોડીયો ચારે ઠેર,	૬
નિર્વંધ મારી હોજરી, અવર ન દિસે ઠેર	
કોડીયે ની કડણા કરી અહાર કયો તરકાળ,	૭
પરમ શુભ લેશ્યા વિષે, કીધો મુનિએ કાળ	
અનુત્તરમા જઈ ઉભ્યા, મુનિવર સમતા ધાર,	૮
જાતા સૂત્રે એહનો, છે અધિકો અધિકાર	

અ બા કામદાર

મેત્રી ભાવના

સવૈયા

નિસ્રને રાગદ્રેષકામાદિક, છતે સખ જગ જન લિયા,
સખ જીવોડો મોક્ષમાર્ગકા, નિસ્પૃહ હો ઉપદેશ દિયા,
બુદ્ધ, વીર, જિન, હરિ, હર, બ્રહ્મા, આ ઉમકો સ્વાધીન કહો,

ભાગિ-ભાવસે પ્રેરિત હો ચહ, ચિત્ત ઉસીમે લીન રહો ૧
વિષયોકો આશા નહિ જિનકે, મામ્યભાવ, ધન રખતે હે,
નિજ પરકે હિત સાધનમે જો, નિશદિન તપસર રહતે હે,
આર્થત્યગકો ઠકિન તપસ્યા જિના ખેડ જો કરતે હો,

એસે જ્ઞાની સાધુ જ તકે, હુખમમુહકો હરતે હે ૨
રહે સના સતસંગ ઉન્હીકા, ધ્યાન ઉન્હીકા નિત્ય રહે,
ઉત્તરી જેમી ચર્યામે ચહ ચિત્ત મદા અનુરક્ત રહે,
નહી સત્તાઉ કિમો જીવકો, જઠ કબી નહી જહો કરે,

પરધન-વનિતા પર ન હુમાઉ, સતોપામૃત પિયા કહ ૩
અહંકારકા ભાવ ન રહ્યુ, નહી કિસી પર હોધ કરે,
દેખ દુસરોકો બહાનીકા, કબી ન ઇર્ષા-ભાવ ધરે,
રહે ભાવના એસી મેરી, સરલ સત્ય વ્યવહાર કરે,

જને જહાનક ઇંચ જીવનમે, આરોકા ઉપકાર કર ૪
મેત્રીભાવ જનતમે મેરા સખ જીવોસે નિત્ય રહે,
દીન હુખી જીવો પર મેરે ઉસે કરૂણા સોન વહે,

હુજ્જન કરે કુમારેરનો પર જોભ નહીં મુઝકો આવે,
 સામ્યભાવ રક્ષૂ મે ઉન ૧૨, એસી પરિણતિ હો જાવે ૫
 શુભી જનોકો દેખ હૃદયમે મેરે પ્રેમ ઉમક આવે,
 બને જહાતકે ઉનકો સેવા કરકે યહ મન મુખ પાવે,
 હોઈ નહીં કુતખ કબી મેં દ્રોહ ન મેરે ઉર આવે,
 શુભુ મહલુકા ભાવ રહે નિત, દષ્ટિ ન દોપો પર જાવે ૬
 કોઈ ખૂરા કહો યા અરજા, લક્ષ્મી આવે યા જાવે,
 લાખો વર્ષો તક જીતે યા મૃત્યુ આજહી આ જાવે,
 અથવા કોઈ કેસા હો ભય વા લાભય દેને આવે,
 તો બી ન્યાયમાર્ગસે મેરા કબી ન પગ ડિગને પાવે ૭
 હોમર મુખમે મગ્ન ન કુલે કુળમે કબી ન ઘમરાવે,
 પર્વત, નદી, સ્મશાન ભયાનક અટપીસે નહિં ભય ખાવે,
 રહે અહોહ અકપ નિરતર યહ મન, દહતર બન જાવે,
 ઇશ્વરિયોગ અનિષ્ટ યોગમે સહનશીલતા દિખવાવે ૮
 મુખી રહે સગ્ન શુભ જગતકે, કોઈ કબી ન ઘમરાવે,
 વેર પાપ અભિમાન છેડ જગ નિત્ય નયે મગવ ગાવે,
 ઘરધન અર્ચા રહે ધર્મકી હુકુન હુકર હો જાવે,
 જ્ઞાન પ્રરિત ઉત્તર કર અપના મતુજ જન્મકલ સગ પાવે ૯
 ઇતિ ભીતિ વ્યાપે નહીં જઘમે વૃદ્ધિ સમયપર હુઆ કરે,
 ધર્મનિષ્ઠ હોકર રાજા સી ન્યાય પ્રજાકા ક્રિયા કરે,
 રોગ મરી હુલિમ ન દેવે, પ્રજા શાંતિમે જિયા કરે,
 પરમ અહિંસા ધર્મ જગતમે જૈલ સર્વ હિત ક્રિયા કરે ૧૦
 દૈવે પ્રેમ પરસ્પર જગમે, મોહ દર પર રહા કરે,

અપ્રિય, કટુક, કઠોર શબ્દ નહીં કોઈ મુખસે કહ્યા કરે,
 ઘનકર મળ સુગમીર' હૃદયસે દેશોત્તરિત રહ્યા કરે,
 વસ્તુ સ્વરૂપ વિચાર ખુશીએ સખ હું ખ સકટ સહ્યા કરે ૧૧

— જુગલકિશોર મુખતાર
 વીર રતુતિ

રાગ માલ-પ્રભુવતિ ગુજગત, એ લય
 જય વતા પ્રભુ વીર, હમારા જયવતા પ્રભુ વીર,
 શાસન નાયક ધીર, હમારા જયવતા પ્રભુ વીર એ ટેક
 શાસ્ત્ર સરોવર સરસ આપનુ, તત્ત્વ'રસે બરપૂર,
 તેમા ન્હાતા તરતા નિત્યે, શુદ્ધ યાય અમહિર હમારા—૧
 સાત્વિક ભાવે જેહ પ્રકાર્યુ, વાસ્તવિક તત્ત્વ સ્વરૂપ,
 આસ્તિકતામા રમિયે તેથી, આનંદ યાય અનંપ હમારા—૨
 આપ પ્રકાશિત જ્ઞાન બગીચે, ખીલ્યા છે બહુ ફુલ;
 સુગંધિવાયુની સરસ લહેરથી, અમે છડીએ મશગૂલ હમારા—૩
 આપ વિશાળ વિચાર ભૂમિયે, ઉઠ્યા કદપ અકુર,
 રસબર તેન કૂલ આખીને, રહેશુ આપ હંપુર હમારા—૪
 નામ આપનુ નિશ્ચિનિ ખ્યાડ, રમી રહુ અમહિર,
 તેની ખાતર પ્રાણ અર્પવા, અમે છીએ મનૂર હમારા—૫
 માર્ગ બનવા અમ ઉપર જે, કર્યો મહા ઉપકાર,
 અર્પણ કરીએ સર્વ તથા પિ યાય ન પ્રત્યુપકાર હમારા—૬
 ચરણ આપના શરણ હમારે, મરણ જન્મ બદલર,
 લોભી ચાતક રત્નચંદ્ર' લયમ, તમ દર્શન આત્મ હમારા—૭

— પદિત મુનિશ્રી રત્નચંદ્ર

સમય સરખા નવી મનુના, મદા તડકા અને છાયા,
 વખત આંખે જરૂર બહાવા, બહા થઇને બહુ કરજો ૧
 અમીને નયનમાં રાખી, હૃદયના ગદમને રાખી,
 ઠંડેવાનું-કુચન સાખી, બહા થઇને બહુ કરજો ૨
 બહા ડા'તો બહા પહેજો, છુંક - જાવા, નહિ દેજો,
 તમારા હૃદયનો પાત્ર, બહા થઇને બહુ કરજો ૩
 કમક કમક ચોગેવી, ગીજાતા હાથ દોગેથી,
 તમારા આશને માગ્યે, બહા થઇને બહુ કરજો ૪
 ખીલ્યા પુષ્પો ખરી બાથે, જનમ તેનું ગણ્ય થાયે,
 હૃદયનો આગ્રહ ન્યાયે, બહા થઇને બહુ કરજો ૫
 કહું છું વાતને બહેલી, કરી હ્યો પાણને પહેલી,
 કહું આ સતને શિખે, બહા થઇને બહુ કરજો ૬

સુનીલી નાનચ દ્રવ્ય